

УДК 37.01:1

Троїцька Т.С., Литвина Ю.С.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПЕДОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ У СУЧАСНУ СОЦІАЛЬНУ АДАПТАЦІЮ НОМО EDUCANDUS: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ТА КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ВИМІР

Постановка проблеми. Згідно з антропологічною парадигмою освіти людина є вічною цінністю, тому проблеми людини, а саме врахування її внутрішнього потенціалу в процесі особистісного зростання та створення умов для її розкриття в наш час є епіцентром науково-дослідницьких пошуків. Зараз ми спостерігаємо певний дефіцит технологій навчання, які б відповідали антропологічній експертизі, і це деякою мірою спричинено недостатньою природничою та антрополого-психологічною підготовкою працівників освітніх закладів та невідповідним використанням наукової спадщини у розрізі новаторських ініціатив антропологічного спрямування. Саме до таких новацій належить педологічна спадщина наукової галузі, що набула самостійного статусу у диференціації наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Знання єдності соціального й біологічного в духовному розвитку особистості вкрай потрібні вчителям і батькам. Тому науковим працівникам, педагогам, батькам, громадськості при вивченні питань, пов'язаних з аналізом зростання людини, треба усвідомити важливість ідей про глибоке й всебічне знання психічного та фізичного розвитку Номо educandus (людина, основним змістом життєдіяльності якої є навчання) як основи її успішного культурного розвитку й повноцінного життя і праці.

Саме тому багато сучасних дослідників в галузі філософії, педагогіки і психології, серед яких І.Болотнікова, С.Болтівець, Л.Вовк, Н.Гонтаровська, Н.Дем'яненко, О.Джуринський, Л.Дуднік, Н.Лосева, О.Любар, О.Попова, А.Растрігіна, О.Сухомлинська, В.Табачковський, Г.Хілліг, вивчають цей науковий доробок у різних аспектах.

Формулювання цілей статті є визначення конструктів педології як науки, спрямованої на комплексний характер дослідження дитини, на міждисциплінарний синтез, тобто поєднання в собі рис психологічних, соціологічних та медико-біологічних дисциплін та використання їх результатів у процесі модернізаційних освітніх змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найціннішим у педологів було поєднання пошуково-дослідницької роботи з практичною діяльністю. Шкільні педологи, а частіше лікарі, займалися соціологічним дослідженням середовища дитини, психічних якостей та процесів. Ці дослідження були

спрямованими на всебічне вивчення факторів розвитку дитини. Так, „найпростіша схема педологічного дослідження передбачала питання спадковості, умов життя та середовища, здоров'я, антропометричні дані, різні види тестування (інтелектуальне, педагогічне тестування, тестування характеру тощо). На підставі такого обстеження робили висновки про ступінь відповідності дитини середньому рівню даної дитячої маси або про ступінь відхилення від цього рівня відповідності. Якщо висновок призначався для постановки педагогічної мети, педологічне обстеження містило в собі ще два відділи: аналіз причин, що обумовлюють такий стан дитини та засоби для усунення цих причин” [1, с. 29].

Слід зазначити, що за кордоном педологія як наукове знання розчинилася в інших науках, але вона дала поштовх для розвитку дитячої та педагогічної психології, психогієни, генетичної психології, педагогічної антропології, педагогічної соціології, соціальної педагогіки, етнографії дитинства та інших наук. Так, наприклад, у США зараз педологію ідентифікують як соціальну науку, що займається вивченням проблем опіки, догляду, соціалізації та розвитку дітей та юнаків: деякі університети західних країн пропонують надавати ученим, які теоретично розглядають ці проблеми, науковий ступінь бакалавра з педології як міждисциплінарної програми підготовки студентів до широких можливостей у працевлаштуванні в установах та агенціях обслуговування дітей (дитячі лікарні, дитячі комбінати, школи, установи соціального забезпечення, агенції з усиновлення, реформаторії для неповнолітніх правопорушників, консультаційні центри, притуки, центри охорони здоров'я, центри приватної практики та інші). Не менш важливим концептом у цій проблематиці постає визнання людини не тільки біологічною, але й соціальною істотою, що зумовлює важливість для людини такого стану, якщо її вчинки і почуття оцінюються іншими людьми, інакше кажучи, щоб вона була визнана суспільством як особистість, яка самореалізується у житті. Більшість часу людина проводить серед людей, взаємодіючи з ними, і часто саме від ефективної успішної взаємодії з ними залежать результати навчання, праці, або просто її щасливе життя.

Вважаємо, що сучасні моделі виховання й навчання повинні враховувати найкращі надбання педологічно спрямованих наукових розробок, оскільки тільки природовідповідні технології можуть допомогти особистості розвиватися за підтримки педагога, вихователя та соціального працівника. За слушним спостереження українського науковця В. Галузняка, „вихователь не спрямовує розвиток у необхідний рух, а підтримує особистість в самореалізації, допомагає їй у розв'язанні власних проблем, а це може здійснитися лише за умови урахування саме внутрішнього потенціалу та життєвого досвіду власне дитини” [2, с. 280]. У сучасній

вітчизняній науці і практиці поширюються дослідження щодо пошуку умов успішного розвитку особистості в контексті реалізації стратегічної мети – розвитку й самореалізації кожної особистості в найвищому творчому її виявленні. Над цим завданням працюють В. Андрущенко, І. Бех, І. Єрмаков, І. Зязюн, О. Киричук, В. Кремень, І. Предборська, В. Рибалка, Є. Савченко, Л. Сохань, О. Сухомлинська, К. Чорна.

Так, сьогодні в педагогіці та філософії освіти розроблено методологічні основи морального розвитку дитини, психологічні засоби створення виховної ситуації (І. Бех). Колектив українських учених (керівники Л. Сохань, І. Єрмаков) запропонував нову концепцію життєтворчості, що базується на засадах визнання розвитку самосвідомості особистості, опанування нею системи засобів, методів і технологій життєтворчості.

Сучасну модель соціальної підтримки дітей запроваджено у Хортицькому навчально-реабілітаційному багатопрофільному центрі, що був створений у 1995 році. Метою своєї діяльності спеціалісти цього центру поставили створення умов для розвитку життєвої компетентності вихованців, здатності самостійно розв'язувати власні проблеми й успішно, творчо будувати своє життя (В. Нечипоренко).

За визначенням російського дослідника А. Хуторського, „Освітня компетенція передбачає, що учень не засвоює відірвані одне від одного знання та вміння, а опановує комплексною процедурою, в якій для кожного напрямку присутня відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер” [4, с. 60]. Отже, компетенція – це готовність учня використовувати знання, навчальні вміння та навички у житті для вирішення практичних та теоретичних питань у конкретному життєвому середовищі.

Тому ефективність навчально-виховного процесу у реабілітаційному центрі досягається за рахунок запровадження у практику роботи таких компонентів, як: загальнофізична реабілітація і педагогічна реабілітація. Перша здійснюється відповідно до розпорядку дня у варіативних заходах (оздоровчі прогулянки, теренкури, лікувальна фізкультура, оздоровча гімнастика, дні здоров'я, питний режим, фізкультпаузи, охоронний режим всіх видів діяльності, дозування фізичних та психоемоційних навантажень, навчання здоровому способу життя, навчання методам і прийомам самореабілітації, боротьби з хворобою тощо). Педагогічна реабілітація включає:

1. розвиток життєвої компетентності вихованців за рахунок застосування життєтворчих технологій організації навчально-виховного процесу;
2. корекційно-розвивальну роботу;
3. допомогу дітям, які мають труднощі у навчанні шляхом створення класів (груп) педагогічної підтримки;

4. психосоматичну реабілітацію;
5. особистісно орієнтовану профорієнтацію та інше.

Відтак, соціалізація особистості не зупиняється в умовах, що не є звичними для навчання, але триває протягом усього життя, допомагаючи людям знайти душевний комфорт і почувати себе повноправними членами суспільства чи певної культурної групи всередині суспільства і постає дуже важливою у процесі навчання й виховання дітей з обмеженими здатностями. Невипадково видатний учений І. Соколянський розглядав роботу зі сліпоглухонімими як певний етап у розв'язанні питань організації навчально-виховної роботи з „нормальними дітьми” [3].

Висновки. Таким чином, виховання та навчання, що є відповідним природі та культурі людини, обов'язково реалізує нерозривний зв'язок людини з суспільством, людини з природою, але при цьому треба мати на увазі, що цей зв'язок є процес, який включає в себе глибинні суперечності. Усвідомлення цих протиріч необхідне для того, щоб у вихованні послабити негативний вплив суспільства на людину й посилити конструктивну роль суспільства в розвитку особистості, тобто головним завданням учителя, вихователя або працівника дитячого закладу є не тільки створення необхідних умов для розвитку особистості дитини, а й контролювання й коригування процесу її становлення й розвитку через численні мінливі зміни з боку соціуму, використання теоретичних та практичних даних про кожну дитину в її розвитку.

Сутність методологічних надбань педології слід імплементувати в будь-яке освітнє середовище, оскільки тільки на основі культуровідповідних умов навчання освіта надасть можливість дитині повноцінно реалізувати потенціал самозростання, активності у творчості.

Контекстуальний вимір досягнень педології потребує від педагогіки і практики навчання й виховання ретельного міждисциплінарного аналізу усіх зовнішньо й внутрішньо значущих впливів, інтенцій та ін(тер)венцій розвитку особистості, межі, можливості та ризику зростання якої мають бути предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болтівець С.І. Суперечності педологічної практики 20-30-х років ХХ століття і розвиток психогієни / С.І.Болтівець // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 3, 5. – С. 32-33, 41-42.
2. Галузяк В.М. Педагогіка: навч. посіб. / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І. Шахов. – Вінниця: “Книга-Вега”, 2003. – 416 с.
3. Соколянський І. Про поведінку особистості / І.Соколянський // Рад. освіта. – 1925. – № 4. – С. 7-20.

4. Хуторский А. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.Хуторский // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58-64.

АНОТАЦІЯ

Троїцька Т.С., Литвина Ю.С. Імплементация педологічної спадщини у сучасну соціальну адаптацію Homo Educantus: концептуальний та контекстуальний вимір. Визначено актуалітет комплексності дослідження дитини, розглянуто основні проблеми антропологічно-психологічної підготовки працівників освітніх закладів з точки зору сутності новацій педології та їх реалізації в сучасному контексті, проаналізовано і запропоновано шляхи впровадження досягнень педологічної спадщини, зокрема подано схему педологічного дослідження дитини та розкрито деякі сучасні форми та засоби соціальної адаптації й підтримки дитини.

Ключові слова. Антрополого-психологічна підготовка, концепція життєтворчості, освітня компетенція, педагогічна антропологія, педагогічна реабілітація, педологія, природовідповідні технології.

АННОТАЦИЯ

Троицкая Т.С., Литвина Ю.С. Имплементация педологического наследия в современную социальную адаптацию Homo Educantus: концептуальное и контекстуальное измерение. Определен актуалитет комплексности исследования ребенка, рассмотрены основные проблемы антропологично-психологической подготовки работников образовательных учреждений с точки зрения сущности новацій педологии и их реализации в современном контексте, проанализированы и предложены способы внедрения достижений педологического наследия, а именно представлена схема педологического исследования ребенка и раскрыты некоторые современные формы и способы социальной адаптации и поддержки ребенка.

Ключевые слова. Антрополого-психологическая подготовка, концепция жизнетворчества, образовательная компетенция, педагогическая антропология, педагогическая реабилитация, природосообразные технологии.

SUMMARY

Troitskaya T.S., Litvina Y.S. Implementation of pedological heritage in contemporary social adaptation of Homo Educantus: conceptual and contextual dimension. The actuality of child study has been defined, the main problems of anthropological and psychological training of employees of educational establishments have been considered from the point of view of pedology innovations essence and their realization in the modern context, the means of introduction of pedological heritage achievements have been analyzed and offered, namely the scheme of child's pedological research and some modern forms and ways of child's social adaptation and support have been revealed.

***Key words.** Anthropological and psychological training, vital creativity conception, educational competence, pedagogical anthropology, pedagogical rehabilitation, nature-corresponding technologies.*